

napredovalnih šolah. Da je res dobra, priča nam to, da jo je c. k. naučno ministerstvo z odlokom od 5. julija 1880. leta za šolski nauk sposobno priznalo. Pisana je v nemškem jeziku, morejo jo tedaj rabiti le učitelji, da po njej v slovenskem jeziku učijo šolsko mladino za ta nauk spretno. Če bi jo v kmetijstvu izveden mož poslovenil in bi založnika našel, dobili bi potem izvrstno knjigo za kmetijski nauk. Cena jej je 1 gold. 20 kr. Dobi se v vseh knjigarnah ali vsaj naročiti more. Naslov pa jej je ta-le:

„*Landwirthschaftliches Fragebuch. Ein Leitfaden für den landwirthschaftlichen Unterricht in ländlichen Fortbildungsschulen u. s. w. Nach dem Französischen des Mr. Edm. Teisserenk de Bort, Cabinetschef des franz. Ackerbauministeriums, für österreichische Verhältnisse bearbeitet von Wilhelm Freiherrn v. Wangenheim, ehemaligen Professor an der landwirthschaftlichen Akademie zu Ungarisch-Altenburg. Mit 32 in den Text gedruckten Holzschnitten. Stuttgart 1880.*“

V 13. razdelkih z vprašanji in odgovori na 144 straneh obsega vse, kar je kmetovalcu vedeti potreba, da je popolno temeljito podučen. Ko bi se našel v kmetijstvu popolno izveden mož, ki bi knjigo dobro poslovenil in bi sl. ministerstvo dalo državno podporo zanatis, krasno knjigo bi potem Slovenci imeli.

Šolske stvari.

Letno zborovanje društev: „Vdovsko učiteljsko društvo“; — „Slovensko učiteljsko društvo“ in „Narodna šola“ v Ljubljani.

Dne 23. septembra t. l. so imela zgoraj imenovana društva v Ljubljani svoja navadna letna zborovanja. Bralcem „Novic“ je dobro znano, da so one tem zborovanjem skazale vsako leto svojo posebno pozornost; „Novice“ so dobro in pazljivo pogledovale v oči in v obraz onim našim gosp. učiteljem, ki niso bili plašne kukavice, — ki niso sukali plašča po vetru, in se ne potikali po skrivnih zakotjih, marveč so imeli značajnost in pogum, tudi v najbolj kritičnih časih stopiti kot značajno-pošteni, rodoljubni, narodni učitelji očitno na beli dan in k javnim zborovanjem. Zato radostni konstatujemo, da nas je jako veselilo, videti te vrle možake tudi to leto v naši beli Ljubljani, dostavljamo pa ob enem, da nas je posebno veselilo tudi to, ker smo zapazili, da se vtrjenim značajnim učiteljem pridružuje od leta do leta več mladih nadepolnih učiteljskih tovarišev, ki so nam dokaz, da ima rodoljubno učiteljstvo kolikor toliko vendar le svoj pošteni naraščaj. Da! — celó eno izmed naših mladih gospic-učiteljic smo videli pridružiti se letos zborovajočim učiteljem; dolenska Litija je oni pošteni kraj, ki ima tako neustrašeno gospico učiteljico.

Kakor vsako leto bila je tudi letos kot vvod zborovanjem ob 8. uri zjutraj v Št. Jakobški cerkvi sv. maša, katero so opravljali prečastni gosp. prošt dr. A. Jarc; zbor učiteljev pa je poveličeval sv. opravilo s tako prekrasnim domačim slovenskim petjem, da imamo v resnici premalo besed, to po vrednosti pohvaliti. Kdor ne verjame, da se Bog dá sprelepo častiti tudi v naši mili domači besedi: k sv. Jakobu naj bi bil to jutro poslušat prišel.

Ob 9. uri pričelo se je zborovanje v dvorani katoškega društva, katerega so se udeležili tudi nekateri rodoljubi neučitelji.

Po navadnem redu zborovalo je najpoprej vdovsko učiteljsko društvo. Predsednik gosp. dr. A. Jarc v vvodnem govoru prijazno pozdravi nazoče, in omeni med drugim, da se je društvena imovina tudi to leto pomnožila. Zatem predloži tajnik in blagajnik gospod Matej Močnik tiskani račun in imenik društvenikov. Društvo ima 39.524 gold. 20 kr.; — prihodkov je od 31. avgusta 1879. leta do konca avgusta 1880. l. imelo 2337 gld. 87 kr., stroškov pa 1865 gld. 31 kr. Vdov je 65. (Drugi naši gosp. učitelji menda al nimajo za nikogar skrbeti, ali pa jih tare tolika sila, da vstopnine in letnine vplačevati ne morejo. Drugač si malega števila udov tolmačiti nečemo.)

Pri daljnih razpravah je svetoval gosp. Stanonik, naj bi društvo učiteljem, ako pridejo v denarne zadrege, dajalo primerna posojila. Gosp. Močnik odgovori na to, da se je delalo uže zdaj tako, kjer je imelo društvo gotovost za posojilno povračilo; ako bi se pa posojila dajala v smislu gosp. Stanonikovega predloga morala bi se predrugačiti društvena pravila (statute), zato se je pa tudi letos daljna razprava te zadeve opustila.

Vpokojenemu učitelju gosp. M. Kračmanu določilo se je na njegovo prošnjo na podlagi društvenih pravil za to leto 50 gold. podpore. — Gosp. Režek, učitelj iz Kranja, se sprejme med ude.

Za pregledovanje računov so bili voljeni gospodje Papler, Zarnik in Kovšca; odbor pa je bil po nasvetu gosp. Stanonika enoglasno imenovan dosedanji, namreč: predsednik gosp. dr. A. Jarc, tajnik in blagajnik gosp. Matej Močnik, odborniki pa gospodje: Borštnik, Čenčič, Govekar, Kuhar, Praprotnik Andrej, Praprotnik France in Tomšič.

(Dalje prihodnjič.)

Poročili dveh hrvatskih gimnazij.

Zanimivo utegne morda biti mnogim našim čast. čitateljem, da zvedó lansko šolsko letino gimnazije Zagrebške in gimnazije Reške.

Izveščje o kralj. velikoj gimnaziji u Zagrebu koncem školske godine 1879/80“,

katere ravnatelj je naš rojak gosp. Franjo Bradaška donaša na čelu članek prof. A. Musića o „perfektivnih in imperfektivnih glagolih v grškem in hrvatskem jeziku“. Med drugim obsega naučno osnovo, katera je podobna osnovi naših gimnazij. Vsi predmeti se predavajo v hrvaščini; nemški jezik pa je v vseh 8 razredih obligaten predmet. Neobligatni predmeti so: krasnopis, risanje, laščina, francoščina, petje in gombanje (telovadba). Te predmete predava 26 profesorjev in učiteljev z ravnateljem gosp. Fr. Bradaško vred. Razen ravnatelja so na tukajšnji gimnaziji Slovenci gg. Žepič, Valjavec, Marn, Celestin, Benigar, Musić, Priglin Gostiša. Učencev je bilo 635 javnih in 12 privatistov, tedaj blizu toliko, kakor v Ljubljani. Na tej gimnaziji sta bila le 2 učenca iz Kranjskega in 9 učencev iz Štajarskega.

„*Program kralj. velike gimnazije na Rieci*“

se pričinja s člankom prof. J. Miheliča: „Teorija brojnih kongruencija prvog stupnja“. V naučni osnovi nahajamo med obligatnimi jezici nemški in italijanski jezik. Naučni jezik je se ve da hrvatski. Ravnatelj gimnaziji je gosp. Ljud. Slamnik, poleg njega nahaja se še 13 profesorjev in učiteljev. Neobligatni predmeti so: risanje, telovadba, francoščina in lepopis. Učencev bilo je 181, tedaj toliko kakor v Novomestu, v 7. razredu bilo jih je le 8, v 8. pa celó le 7. — Kar

pa menda ni na nobeni cis- in translajtanski gimnaziji, je na Reški, da imajo ondi gimnazijalci vsak dan sv. mašo. „Dne 2. listopada“ (hrvatskega oktobra) — objavlja program — započimaju školska predavanja sa svakdanjom sv. misom“.

Zgodovinska črtica.

Ormož.

Po Krempeljnovih nemških spisih spisal J. L.

Zdaj, ko se je Ormož o svečanosti Stanko Vrazovi mnogokrat imenoval, utegne nekoliko zgodovinskih črtic o njem čitateljem „Novic“ po godu biti. Naj jih tedaj objavim.

Da je na tem mestu, kjer je dan danes Ormož, uže za časa Rimljanov stala kakova „villa“ ali „mansio“, o tem svedočijo zunaj Ormoža nahajajoče se gomile, ostanki nekdanje rimske ceste in ob prezidanji gosposkega grada najdeni rimski denarji cesarja Maksima.

Slovensko ime Ormož, ki pomeni nekako to, kar orač, dá sklepati na to, da je tu stalo selo, ki je bilo podložno gradu enakega imena. Zato Slovenci ta grad samo „Ormoški grad“ imenujejo. Iz vasi je pozneje nastalo mesto in mejna trdnjava.

Ko je bil namreč hrabri Friderik I. Ptujski leta 1199. razsajajoče Ogre tu potolkel in jim vso okolico Velikonedeljsko, Ormoško in Središko vzel ter jo podaril leta 1200 nemškemu redniku, obdali so ta kraj sè zidovjem in ga tako utrdili proti napadom sovražnikov. Na ta način je Ormož postal utrjeno mesto. Še pred 50 ali 60 leti se je videlo trdno mestno zidovje in na vzhodnih mestnih vratih mestni grb, kateri je predstavljal brambeni stolp (branik, Wehrthurm), obsijan od meseca in solnca. Grb je bil iz kamena izrezan in je imel podpis: „Dieser alte Stadtstein Gottes hand — Friedau ist sie genannt — Von vorrichten Zeiten wohl bekannt, 1635“. Nevednost je ta spominek stare trdnjave podrla.

Vitezi nemškega reda, kateri so bili prevzeli dolžnost, omiko med tukajšnjimi Slovenci širiti, so uže v prvih časih v novem mestecu mislili na ustanovitev cerkve in fare. Postranska kapela sedanje farne cerkve je bila po ljudski pripovedki prva Ormoška cerkev, kar tudi njen starogotički stavbeni slog potrjuje. A sedanja farna cerkev sv. Jakoba je bila l. 1271. sezidana, kar svedočite dve enako se glaseči letni številki. Fara je brž ko ne začetkoma uže pripadala nemškemu viteškemu redu, dasiravno se o tem nič zapisanega ne najde, in se vse to opira na ustanovitev frančiškanskega samostana v Ormožu (l. 1495.), ki ga je ustanovil Ormoški grajščinski gospod Sekely v pomoč sosednjim slovenskim faram; leta 1786. se je bil pa opustil, kar se je bilo sicer v tej dōbi z mnogimi samostani in cerkvami zgodilo. Imena Ormoških župnikov so znana samo od leta 1621. naprej.

Za župnika Matija Žagarja (leta 1704.) so bili došli v Ormož Rakocijevi rogovileži (Krcni), kateri so bili mesto oropali in zažgali.

Med različnimi plemenitimi osebami, katerih ostanki v Ormožu počivajo, je spomina vreden posebno Jakob Sekely (Zäkhel) Kevent-ski, gospod Ormoški itd. Ta Sekely je bil najboljši vojskovodja Ogerskega kralja Matija Korvina (kralj Matjaša), in tega je bil on za namestnika čez Ptuj in Radgono postavil ob času zasedanja Štajarske dežele od Matija Korvina. Ko je pa ta leta 1490. v Beču umrl, prestopil je Sekely k avstrijski stranki in postal posestnik v Ormožu.

Ker Ormož opominja na stari Ormuž v Srbiji in Središče na Bolgarski Sredec (Sofija) v Bolgariji, tedaj se je tukajšnje ljudstvo utegnilo iz Srbije in Bolgarije naseliti.

V Ormoži je bila 8. novembra 1848. leta kratka bitka med ogerskimi ustajniki in avstrijskimi vojaki pod vodstvom generala Nugenta. Ustajniki ogerski so se bili hitro ustrašili in na Ogersko umaknili. To je bila v tej vojski edina bitka na avstrijskih tleh.

Cerkev sv. Janeza Krstnika na Humu (Holmu) je bila leta 1611. sezidana od Ladislava Pethej-a de Hethes, lastnika grajščine Ormoške in Zudwar-a, od škofa Waradinskega Nikola Micatius-a pa je bila posvečena.

Leta 1788. se je ustanovila tu lokalija, toda uže čez pet let zopet opustila. Po prizadevanji Ormoškega kaplana Petra Poliča se je pa kasneje na Humu napravila šola, katera je tu še dan danes.

Mnogovrstne novice.

* *Veliko kmetijsko svečanost na Dunaji* nameravajo napraviti 1. dne novembra prihodnjega leta v spomin tega, da je pred 100 leti ta dan cesar Jožef II. kmete sužnosti rešil. Stoletnica ta se bode obhajala z velikanskim sprevedom (procesijo), katere udeležiti se bodo povabljeni kmetje vseh avstrijskih dežel.

* *Število judov* je po zanesljivih virih danes blizu tolikošno kakor za Davida; znaša namreč 6–7 milijonov, od katerih je v Evropi 5 milijonov, v Aziji 200.000, v Afriki čez 80.000 in v Ameriki 1 do 1½ milijona. Nad polovico evropskih judov je v Rusiji, — v Avstriji jih je 1 milijon in 375.000 (od teh samo v Galiciji 575.000), — 512.000 v Nemčiji, — v Rumuniji imajo jih 275.000 in v Turčiji 100.000. Le Norveška je tako srečna, da nimaveč, kakor 25 judov.

Naši dopisi.

V Gorici 27. sept. — Volitev državnega poslanca je opravljena. Dr. Tonkli ima v Bovcu 9, v Tominu 54, v Sežani 2, v Gorici 117 glasov *); dr. Abram: v Bovcu 4, v Tominu 17, v Sežani 50, v Gorici 16 glasov. Skupaj tedaj: Tonkli 182, Abram 88 glasov. Sodili so volivci.

Iz Maribora 26. sept. — Velika volitvena borba nas čaka 6. dne prihodnjega meseca, ko imamo državnega poslanca voliti namesto dr. Duchatscha, ki je kmalu izpregel svojo zloglasno parlamentarno kareto. Borba bo velika, al nadejamo se, da bo zmaga naša z volitvijo gosp. Bindlechnerja, ki sicer ni naše gore list, pa je eden tistih poštenih Nemcev, katerih načelo je: „vsacemu svoje“. Javno namreč je rekel: „Jaz sem Nemec in ostanem Nemec, al pošten Avstrijan mora spoštovati tudi druge narode, ki z nami vred nosijo državna bremena; zato moramo jim privoščiti, da se jim dadó njihove narodne pravice in ne jim zaradi tega zaprek delati“. Da taka izjava ni po godu „Graz. Tagesp.“ in njeni kliku, to lahko verjamejo naši ljudje, ki vedó, da za nas Slovence nima družega kakor le psovke. Tako tudi gosp. Bindlechnerja psujejo s tem, da ga pitajo s svečarjem, čeravno je velespoštovan posestnik, lastnik svečarije, odbornik trgovske zbornice itd., v obče izobražen mož. Uže zdaj pa obhaja ciganko strah, da

*) To ni še uradno razglašena številka, menim pa, da in pomota. Pis.